

Nr 16.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förvärv för statens vattenfallsverks räkning av enskild kraft-distributionsverksamhet m. m.; given Stockholms slott den 22 januari 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustaf Andersson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1943.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BEAMSTORP, WESTMAN, WIGFORS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

I skrivelse den 8 september 1942 har vattenfallsstyrelsen hemställt om tillstånd att med anlitande av förnyelsefondsmedel förvärva aktierna i Råneå elektriska kvarnaktiebolag, vilket bolag distribuerar elektrisk kraft i kustområdet närmast norr om Luleå, och lämna bolaget eventuellt erforderliga lån. I ärendet hava tillstyrkande utlåtanden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket.

Därefter har styrelsen med skrivelse den 16 i samma månad hemställt om ett mera generellt bemyndigande att i enlighet med i skrivelsen angivna riktlinjer förvärva enskild elektrisk distributionsverksamhet.

Då en närmare redogörelse för förstnämnda framställning icke är erforderlig för behandling av den i skrivelsen den 16 september 1942 upptagna frågan, saknar jag anledning att här behandla nämnda framställning. Därest riksdagen, i enlighet med vad jag ämnar förorda, lämnar bemyndigande av den innebörd styrelsen ifrågasatt, torde berörda framställning längre fram få upptagas till avgörande av Kungl. Maj:t.

Vattenfallsstyrelsen erinrar i skrivelsen den 16 september 1942 till en början, att styrelsen tidigare i vissa fall enligt beslut av statsmakterna övertagit enskild kraftdistributionsverksamhet. Styrelsen åsyftar härvid i första hand de förvärv, som skett av Motala ströms kraftaktiebolag enligt beslut av 1930 års riksdag (proposition nr 182, riksdagens skrivelse nr 191) av Dals—Eds—Rölanda elektriska distributionsförening u. p. a. enligt beslut av 1934 års riksdag (proposition nr 147, riksdagens skrivelse nr 112) och av Näs kraftstation enligt 1936 års riksdags beslut (proposition nr 117, riksdagens skrivelse nr 179). Styrelsen anför närmare härom följande:

De största förvärven utgöras av Motala ströms kraftaktiebolag och Näs kraftstation med tillhörande nät. I båda dessa fall förvärvades i främsta rummet vattenfall, som lämpligen borde komma i statens ägo, men därjämte ledningsnät, som lågo nära vattenfallsstyrelsens distributionsområde och som med fördel kunde införlivas med styrelsens distributionsanläggningar. När Dals—Eds—Rölanda elektriska distributionsförening, sedermera Västra Dalslands elektriska distributionsförening, omhändertogs av styrelsen, var anledningen närmast, att detta vid gränsen av styrelsens distributionsområde liggande företag råkat i lägervall och krävde insättande av nytt kapital. Såväl andelsägarna i föreningen som konsumenterna ansågo det lämpligast, att vattenfallsstyrelsen övertog rörelsen. En del andra förvärv ha gjorts av liknande skäl.

Det bleve alltmera vanligt, anför styrelsen härefter, att mindre eller medelstora distributionsföretag, från början baserade på mindre lokala kraftkällor, på grund av brist på kraft eller kapital eller lämplig sakkunnig ledning komme i svårigheter, när i och med stigande kraftbehov anläggningarna behövde förstärkas eller utvidgas. Det vore ur allmän synpunkt menligt, att sådana företag bromsade utvecklingen genom oförmåga att tillhandahålla kraft i tillräcklig mängd och med tillfredsställande driftsäkerhet eller att de ställde sig avvisande mot anslutning av nya konsumenter. I en del fall vore ägarna till dylika anläggningar obenägna att utifrån skaffa erforderlig tillskottskraft. De begränsade i stället sin strävan till att så fullständigt som möjligt utnyttja egen vattenkraft, varvid konsumenternas kraftuttagning hölles nere genom olämpliga taxor eller direkta restriktioner. Konsumenterna kände sig naturligtvis vanlottade i jämförelse med befolkningen i de trakter, där kraft stode till förfogande i fullt tillräckliga kvantiteter och till lämpliga taxor.

Det vore motiverat, fortsätter styrelsen, att staten förvärvade dylika företag, om de vore belägna inom eller i närheten av styrelsens distributionsområden. Enligt vad styrelsen kunde förutse skulle flera sådana förvärv bli aktuella under den närmaste tiden. Det vore därför önskvärt, om en sådan ordning då förefunnos, att förvärven kunde genomföras utan menlig tidsutdräkt.

Om de olika former för övertagande, som kunde komma i fråga, anför styrelsen:

Beträffande vissa företag gäller det endast inköp av ledningsnät, vilka utgöra blott en mindre del av tillgångarna. Företagens huvudsakliga verksamhet behöver i dessa fall icke rubbas. I andra fall kommer överlåtelsen att beröra den övervägande delen av företagens tillgångar, inbegripande måhända förutom ledningsnät även kraftanläggningar. Här får det förutsättas, att företagen efter överlåtelsen likvidera. Slutligen kan det visa sig, att ett statligt övertagande av ett företags distributionsrörelse lämpligast ernås genom inköp av aktierna eller i varje fall en betryggande aktiemajoritet, varvid det kan befinnas förmånligt, att verksamheten åtminstone under någon tid fortfarande bedrivs i aktiebolagsform.

I de båda förstnämnda fallen får ett direkt kapitalutlägg göras för övertagandet. Detsamma gäller i stort sett vid ett övertagande genom aktieinköp med efterföljande omedelbar likvidation och anläggningarnas överförande i styrelsens direkta ägo.

Om åter verksamheten efter övertagandet fortfarande skall bedrivas i aktiebolagsform, motsvarar det direkta kapitalutlägget för aktieinköpet normalt endast en del av företagets kapitalvärde, i det att företagets skulder till banker eller enskilda kvarstå. Man måste emellertid i detta fall förutse den möjligheten, att företagets lån bli uppsagda eller att företaget icke kan erhålla ytterligare erforderliga lån för nyanläggningar. Vattenfallsstyrelsen bör därför ha möjlighet att lämna erforderliga lån till ett sådant av styrelsen ägt bolag.

Styrelsen förutsätter, att de ifrågavarande förvärven skola ske endast då skäligen förräntning på det nedlagda kapitalet kan påräknas inom rimlig tid. Styrelsen framhåller i detta sammanhang, att tidigare förvärvade distributionsföretag, exempelvis Motala ströms kraftaktiebolag och Västra Dalslands elektriska distributionsförening, utvecklats sig gynnsamt såväl ur ekonomisk synpunkt som med hänsyn till de betjänade bygdernas intresse. Vidare understrykes att, i den mån övertagandet skall ske medelst aktieköp, en noggrann kontroll av företagets skulder och förpliktelser i övrigt dessförinnan bör verkställas, så att full klarhet råder rörande de åtaganden, som medfölja övertagandet.

Vattenfallsstyrelsen anser det icke behövt, att styrelsen erhåller befogenhet att på egen hand besluta om förvärven, utan det avsedda ändamålet bör enligt styrelsens mening bli fullt tillgodosett, om avgörandet i varje särskilt fall träffas av Kungl. Maj:t efter framställning av styrelsen.

Beträffande sättet för finansiering av anläggnings- och aktieköp samt i förekommande fall av lånebeviljande anför styrelsen, att ett särskilt anslag för ändamålet kunde tänkas ifrågakomma. Det vore också tänkbart, att åtgär-

derna bekostades med medel ur redan förefintliga anslag, såsom anslaget till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk eller anslaget till inköp av vattenfall och fastigheter. Tidigare inköp hade emellertid i huvudsak bekostats av likvida medel, som uppkommit genom avsättning till vattenfallsverkets förnyelsefond. Detta gällde bland andra förvärv såväl inköpet av aktierna i Motala ströms kraftaktiebolag och övertagandet av detta bolags obligationslån som inköpet av Näs kraftstation med tillhörande nät. Enligt styrelsens mening borde motsvarande inköp och lån även i fortsättningen finansieras på sistnämnda sätt. Ett belopp av 3,000,000 kronor borde tills vidare göras tillgängligt för ändamålet.

Med hänvisning till vad vattenfallsstyrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka bemyndigande för styrelsen att *dels* efter godkännande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall för statens vattenfallsverks räkning förvärva enskilda tillhörig distributionsverksamhet med därtill hörande kraft- och distributionsanläggningar antingen genom direkt inköp eller genom betryggande aktieförvärv, *dels ock* för ändamålet använda till styrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättning till vattenfallsverkets förnyelsefond, intill ett sammanlagt belopp av 3,000,000 kronor.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 8 oktober 1942 förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till vattenfallsstyrelsens ifrågavarande framställning.

Departements-
chefen.

Enligt vad vattenfallsstyrelsen närmare utvecklat finnas i landet vissa elektriska distributionsföretag, vilka på grund av otillräckliga kapital- och krafttillgångar eller andra särskilda förhållanden ha svårt att fullgöra sin uppgift på ett sätt, som svarar mot de krav utvecklingen på kraftförsörjningsområdet medfört. Otvivelaktigt är det ett allmänt intresse, att de olika distributionsföretagen äro i stånd att, vart och ett inom sitt område, bedriva sin verksamhet på ett för konsumenterna tillfredsställande sätt och att i möjligaste mån tillgodose uppkommande nya konsumtionsbehov. Det kan därför enligt min mening vara befogat att staten, där tillfälle erbjuder sig samt betingelserna därför äro gynnsamma, i lämplig form förskaffar sig bestämmanderätten i företag av nyss avsedd art i syfte att vidmakthålla, rationalisera och i mån av behov vidareutveckla verksamheten. Härför tala också i vissa fall statens intressen såsom långgivare. Ofta ha nämligen distributionsföretagen erhållit ekonomiskt stöd av staten i form av lån från kraftledningslånefonden. I den mån på grund av företagets begränsade möjligheter deras fortsatta verksamhet kan förutses utveckla sig ogynnsamt, kunna svårigheter uppkomma för staten att erhålla full betalning för de beviljade lånen.

Då enligt vad vattenfallsstyrelsen upplyst flera förvärv av ifrågavarande slag inom den närmaste tiden kunna beräknas bliva aktuella, anser jag i likhet med styrelsen önskvärt, att för undvikande av tidsutdräkt vid de

olika ärendenas behandling möjlighet öppnas att utan riksdagens medverkan i de särskilda fallen besluta om erforderliga åtgärder. I anslutning till vad styrelsen ifrågasatt vill jag därför förordna, att Kungl. Maj:t åt sig utverkar ett generellt bemyndigande att efter prövning i varje särskilt fall meddela beslut om övertagande för statens vattenfallsverks räkning av distributionsföretag eller av bestämmanderätten i dylikt företag.

Vad beträffar de olika former, som kunna komma i fråga för statens inträdande i företagen, har jag intet att erinra mot vad vattenfallsstyrelsen därutinnan yttrat. På sätt styrelsen antytt och redan tidigare vunnen erfarenhet givit vid handen, kan det stundom vara erforderligt att övertaga icke blott ledningsnät utan även kraftanläggning, till vilken distributionsrörelsen är anknuten. I likhet med vattenfallsstyrelsen förutsätter jag, att ett övertagande bör ske blott i den mån distributionsverksamheten bedrivs inom eller i närheten av styrelsens tidigare distributionsområden och endast under förutsättning, att tillfredsställande förräntning inom rimlig tid beräknas kunna erhållas å det kapital, som insättes. Såsom vattenfallsstyrelsen föreslagit bör det ifrågasatta bemyndigandet vidare begränsas på sådant sätt, att förvärv må av Kungl. Maj:t beslutas endast intill ett visst sammanlagt belopp. Det av vattenfallsstyrelsen föreslagna totalbeloppet av 3,000,000 kronor finner jag vara väl avvägt. När nämnda totalbelopp uppnåtts, torde spørsmålet om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela beslut om förvärv av ifrågasatt slag få ånyo underställas riksdagens prövning.

För ett distributionsföretag, som — efter det staten förvärvat bestämmanderätten i detsamma — under längre eller kortare tid lämpligen bör fortsätta sin verksamhet i samma former som tidigare, kan behov uppstå av lån från staten för rörelsens fortbestånd och utveckling. I det ifrågasatta bemyndigandet bör därför inbegripas rätt för Kungl. Maj:t att inom ramen av det angivna maximibeloppet medgiva utlämnande av dylika lån.

Vattenfallsstyrelsen har ifrågasatt, att avsedda förvärv och ifrågakommande långivning skulle finansieras genom placering av vattenfallsverkets förnyelsefondsmedel. Då denna anordning synes lämplig och sådana medel tidigare disponerats i liknande fall, anser jag mig böra biträda styrelsens förslag, mot vilket riksräkenskapsverket icke haft något att erinra.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordnat, medgiva förvärv för statens vattenfallsverks räkning av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet,

dels ock medgiva, att ett belopp av högst 3,000,000 kronor må för nämnda ändamål disponeras av till vattenfallsstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättning till statens vattenfallsverks förnyelsefond.

Kungl. Maj:ts proposition nr 16.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.
